

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Ammattikorkeakouluilla on lakiperuste henkilön vahvaan tunnistamiseen ja hetun tallentamiseen tutkinto-opiskelijoiden ja henkilöstön kohdalla. Rekisterinpitäjän ja tietojenkäsittelijän näkökulmasta hetu-uudistus aiheuttaa muutoksia järjestelmiin, tietojen ylläpitoon ja hyödyntämiseen sekä siirtoon eri rekisterien ja organisaatioiden välillä.

Korkeakouluissa hetu-uudistus vaikuttaisi laajasti alkaen opiskelijavalinnasta ja opiskelijaksi rekisteröitymisestä muiden kanavien kautta. Muutokset jatkuvat opintojen alkuvaiheen tunnistamisesta opintosuoritusten kirjaamiseen, erilaisiin hallintopäätöksiin, opintojen aikaiseen tunnistamiseen sekä opintosuoritusten välittämiseen rajapintojen avulla, opiskelujen aikaisten todistusten antamiseen ja opintosuoritusten välittämiseen kansalliseen opetussektorin rekisteriin ja sektoripalveluihin, tietojen välittämiseen muille viranomaisille ja suoraan tai välillisesti muille opiskelijaetuuksien tarjoajalle, tutkintotodistuksiin, asiakirjojen arkistointiin, alumnitoimintaan jne.

Varsinaiset toiminnalliset haasteet liittyvät siihen, että vanha hetu tulee säilymään lukuisissa asiakirjoissa vielä kymmeniä vuosia. Näitä ovat esimerkiksi koulu- ja tutkintotodistukset, joita käsitellään työnhaussa, opiskelijavalinnassa tai muualla suoritettujen opintosuoritusten hyväksiluvussa. Vuosikymmeniä jatkuvan siirtymäkauden aikana on varauduttava tilanteisiin, joissa henkilöillä on yhtäaikaan aktiivisessa käytössä asiakirjoja, joissa on eri hetu.

Korkeakoulut arkistoivat paperisia ja sähköisiä dokumentteja, joissa on nykyinen hetu arkistointiajan loppuun asti. Arkistoituja dokumentteja ei voida päivittää takautuvasti ja pelkkä metatietojen laajennus saattaisi vaatia kohtuuttoman paljon manuaalista työtä. Tutkintotodistusten arkistokappaleiden merkityksellinen linkaari on käytännössä useita kymmeniä vuosia eli henkilön koko työiän mittainen.

Opetussectorilla on Suomessa käytössä hetun muitakin yksilöiviä tunnisteita, esimerkiksi OID, joka luodaan jo toisen asteen opiskelijoille. Vastaavasti ORCID on tutkijoiden omaehtoisesti hakema maarajat ylittävä tutkijatunnus. Näitä sektorin sisäisiä tunnuksia voidaan hyödyntää tietojen

kohdistamisessa sekä tiettyjen yksittäisten järjestelmien avaintietona, mutta ne eivät korvaa hetua eivätkä poista hetun tallentamisen tarpeellisuutta.

Hetu-uudistuksella on vaikutusta korkeakoulun henkilöstöhallintoon ja palkanmaksuun sekä niihin liittyvien rajapintojen käyttöön ja identiteetinhallintaan. Kansallisissa VTJ- ja Suomi.fi-palveluissa tietolupakäytäntö on syytä ulottaa kattamaan syntymäaika ja sukupuoli niin, että tietoja perustellusti tarvitseva taho saa nämä tiedot jatkossakin. Osa työnantajan velvoitteista, kuten eläkemaksujen suuruus, on sidottu henkilön ikään ja siten esimerkiksi työnantajan roolissa on peruste työntekijän syntymäajan saamiseen ja tallentamiseen.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Muutoksen suorat kustannukset arvioidaan yli 200 000 euroksi jokaista ammattikorkeakoulua kohti.

Kustannukset koostuvat järjestelmämuutoksista, rajapintamuutoksista, identiteetinhallinnan ja tunnistamisen ja pääsynhallinnan muutoksista sekä prosessien ja ohjeistuksen muutoksista. Korkeakoulukohtaisia muutoksia on tarpeen tehdä, vaikka asia aiheuttaa myös kansallisen tason muutoksia ja kehitystarpeita opetussektorin järjestelmiin sekä mm. kansalliseen opintosuoritusten rekisteriin ja haka-kirjautumisen palvelun järjestämiseen.

Synergiaetuja voisi korkeakoulusektorilla toteutua lähinnä toimialakohtaisten järjestelmien ja rajapintojen yhteisesti tehdyissä päivityksissä sekä esimerkiksi useiden eri korkeakoulujen käyttämien opintohallinnon järjestelmien keskitetyssä ylläpidossa.

Ammattikorkeakoulut ovat osakeyhtiöitä ja hetuja on myös mm. niiden henkilöstö- ja palkkahallinnon järjestelmissä. Pelkästään henkilöstöprosessien takia on tarvetta korkeakoulukohtaiselle identiteettien ja henkilötietojen hallinnalle – ja niihin tehtäville muutoksille.

Uudistuksen vaatima resursointi voi muodostua suoraa kustannuksia merkittävämmäksi riskiksi ammattikorkeakouluissa.

Muut vaikutukset

Korkeakoulujen on järjestelmä- ja rajapintamuutoksissa varauduttavat myös ulkomaisten tunnistusvälineiden ja yksilöivien tunnisteiden hyödyntämiseen. Pelkästään EU:ssa henkilön yksilöivien tunnisteiden (eIDAS-tunnisteiden) kirjo on suuri ja henkilöllä voi olla elinaikanaan useita yksilöiviä tunnisteita.

Tämä vaatii ratkaisuja, jotka mahdollistavat eri kokoisten ja tyyppisten tunnisteiden käsittelyn sekä skenaariorot, joissa henkilöllä voi olla elinkaarensa aikana useampi kuin yksi yksilöivä tunniste.

Asiaan vaikuttavat mm. korkeakoulujen lakisääteiset velvoitteet, opetuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisen, maarajat ylittävät hankkeet sekä yleistyvä ristiinopiskelu korkeakoulujen välillä.

Riippumatta hetu-uudistuksesta korkeakoulusektorilla on tarpeen kehittää identiteetinhallinnan ratkaisuja, joissa henkilöllä voi olla elinkaarensa aikana useita yksilöiviä tunnisteita. Tunnisteet voivat olla kansainvälisiä, kansallisia tai korkeakoulukohtaisia ja todennäköisesti useampi niistä voi olla yhtä aikaa käytössä.

Hetu-uudistus vaikuttaa suomalaisten asiointiin ulkomailla. Suomalaisiin koulu- ja tutkintotodistuksiin on kirjattu hetu. Jatko-opinnot tai työskentely ulkomailla (koulutusta vastaavissa tehtävissä) vaativat suomalaisten tutkintotodistusten toimittamista ulkomaiselle yliopistolle tai muulle työnantajalle, toisinaan maahanmuuttoviranomaisille ja verottajallekin. Henkilön tunnistaminen puolestaan on tapahtunut matkustusasiakirjaa vasten. Uudistuksen yhteydessä tulee varmistaa, että tutkintotodistukset tulevat hyväksytyksi vastaanottavassa organisaatiossa.

Aikataulu ja siirtymäajat

Esitetty aikataulu on haastava. Käytännön toteuttamista helpottaa, mikäli muutoksia voidaan tehdä ennakoivasti muun järjestelmäkehityksen yhteydessä. Tämä edellyttää päätösten tekemistä hyvissä ajoin ja teknisiä kuvauksia keskistetyistä kansallisista palveluista (kuten esimerkiksi tunnistaminen, VTJ-kyselyt ja mobiili henkilökortti eri toiminnallisuuksineen).

Oleellista on teknisten määrittelyjen pikainen julkaiseminen sekä kansallisten järjestelmien, uusien rajapintojen ja uusien palveluiden ripeä toteutus. Korkeakouluissa järjestelmien ja prosessitason uudistusten on oltava pitkälti valmiita siinä vaiheessa, kun ensimmäinen uudenlainen hetu tulee käyttöön esimerkiksi henkilökortissa tai kansallisissa järjestelmärajapinnoissa.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta on tärkeää varmistaa, että ennen ensimmäistä uuden hetun käyttöönottoa ja sitä hyödyntävää henkilökorttia (2023?), on jo otettu käyttöön kaikki keskeiset uudet rajapinnat sekä järjestelmämuutokset. Vain siten on mahdollista käsitellä uusia ja vanhoja hetuja rinnan sekä toteuttaa datamigraatiot eri järjestelmiin, joihin on tarpeen saada sekä uusi että vanha hetu.

Uusi mobiili henkilökortti on tärkeää ottaa käyttöön ennen hetu-uudistusta, siten että mahdolliset uudet ja vanhat identiteetit pystytään yhdistämään turvallisesti eikä kaksoisidentiteettejä muodostu. Myös VTJ-liittymien ja järjestelmäpalveluiden tulee tukea molempia hetuja sekä identiteettien yhdistämistä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ammattikorkeakouluissa henkilötunnuksen uudistaminen vaikuttaisi laajasti alkaen opiskelijavalinnasta päätyen tutkintotodistusten arkistointiin. Uudistus vaikuttaa kaikkiin korkeakoulujen käytössä oleviin järjestelmiin, rajapintoihin, identiteetinhallintaan, tunnistamiseen, pääsynhallintaan sekä prosesseihin ja ohjeistuksiin.

Korkeakoulut arkistoivat paperisia ja sähköisiä dokumentteja, joissa on nykyinen hetu arkistointiajan loppuun asti. Tutkintotodistusten arkistokappaleiden merkityksellinen elinkaari on käytännössä useita kymmeniä vuosia eli henkilön koko työiän mittainen. Henkilötunnuksen uudistamisen siirtymäaika tulee käytännössä olemaan kymmeniä vuosia.

Hetu-uudistuksella on vaikutusta korkeakoulun henkilöstöhallintoon ja palkanmaksuun sekä niihin liittyvien rajapintojen käyttöön ja identiteetinhallintaan. Osa työnantajan velvoitteista on sidottu

henkilön ikään ja siten työnantajan roolissa on peruste työntekijän syntymäajan saamiseen ja tallentamiseen.

Korkeakoulujen on järjestelmä- ja rajapintamuutoksissa varauduttavat myös ulkomaisten tunnistusvälineiden ja yksilöivien tunnisteiden hyödyntämiseen. Tämä vaatii ratkaisuja, jotka mahdollistavat eri kokoisten ja tyyppisten tunnisteiden käsittelyn sekä skenaariot, joissa henkilöllä voi olla elinkaarensa aikana useampi kuin yksi yksilöivä tunniste.

Riippumatta hetu-uudistuksesta korkeakoulusektorilla on tarpeen kehittää identiteetin hallinnan ratkaisuja, joissa henkilöllä voi olla elinkaarensa aikana useita yksilöiviä tunnisteita. Tunnisteet voivat olla kansainvälisiä, kansallisia tai korkeakoulukohtaisia ja todennäköisesti useampi niistä voi olla yhtä aikaa käytössä.

Hetu-uudistus vaikuttaa suomalaisten asiointiin ulkomailla. Jatko-opinnot tai työskentely ulkomailla (koulutusta vastaavissa tehtävissä) vaativat suomalaisten tutkintotodistusten toimittamista ulkomaiselle yliopistolle tai muulle työnantajalle, toisinaan maahanmuuttoviranomaisille ja verottajallekin. Todistuksiin kirjataan Suomessa henkilötunnus, mutta henkilön tunnistaminen tapahtuu matkustusasiakirjaa vasten. Uudistuksen yhteydessä tulee varmistaa, että tutkintotodistukset tulevat hyväksytyksi vastaanottavassa organisaatiossa.

Muutoksen suorat kustannukset arvioidaan yli 200 000 euroksi jokaista ammattikorkeakoulua kohti. Uudistuksen vaatima resursointi voi muodostua suorina kustannuksina merkittävämmäksi riskiksi ammattikorkeakouluissa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry edustaa kaikkia Suomen 24 ammattikorkeakoulua, joissa on noin 145 000 opiskelijaa. Lisäksi yli 60 000 henkilöä osallistuu vuosittain tutkintoon johtamattomaan jatkuvaan oppimiseen.

Ylönen Nina
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry